

Република Србија
ВРХОВНИ СУД
Рев 20110/2024
03.07.2025. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни суд, у већу састављеном од судија: Мирјане Андријашевић, председника већа, Иване Рађеновић и Владиславе Милићевић, чланова већа, у парници тужиоца Комитета правника за људска права Београд, чији је пуномоћник Катарина Голубовић, адвокат из ..., против туженог АА из ..., чији је пуномоћник Мирјана Радовановић, адвокат из ..., ради утврђења дискриминације, одлучујући о ревизији тужиоца изјављеној против пресуде Апелационог суда у Београду Гж 1967/24 од 17.04.2024. године, у седници одржаној 03.07.2025. године, донео је

ПРЕСУДУ

ОДБИЈА СЕ, као неоснована, ревизија тужиоца изјављена против пресуде Апелационог суда у Београду Гж 1967/24 од 17.04.2024. године.

ОДБИЈАЈУ СЕ, као неосновани, захтеви странака за накнаду трошкова поступка по ревизији.

Образложење

Пресудом Вишег суда у Београду П 2363/20 од 07.12.2023. године, одбијен је тужбени захтев тужиоца којим је тражио да се утврди дискриминаторско понашање туженог због тешког облика дискриминације, а на основу етничке припадности одређеног у члановима 11, 13. и 24. Закона о забрани дискриминације, а коју дискриминацију је извршио тако што је током 2000. године давао изјаве новинарима писаних и електронских медија, које су објављене и на званичној интернет презентацији Министарства одбране Републике Србије у којима је за албанску мањину и припадност албанској мањини користио увредљиве изразе „Шиптари“ и „шиптарско“, па да се забрани туженом да понавља извршену дискриминацију на основу етничке припадности, а како је то напред наведено, као неоснован (став први изреке). Одбијен је тужбени захтев тужиоца да се обавезе тужени да у дневном листу „Информер“ о свом трошку објави ову пресуду у целисти, без икаквог коментара и без одлагања, а најкасније у другом броју дневне штампе од дана правноснажности пресуде, као неоснован (став други изреке). Обавезан је тужилац да туженом накнади трошкове парничног поступка у износу од 176.750,00 динара у року од 15 дана од дана пријема писаног отправака пресуде под претњом принудног извршења (став трећи изреке).

Пресудом Апелационог суда у Београду Гж 1967/24 од 17.04.2024. године, одбијена је као неоснована жалба тужиоца и потврђена пресуда Вишег суда у Београду П 2363/20 од 07.12.2023. године (став први изреке). Одбијени су захтеви странака за накнаду трошкова другостепеног поступка (став други изреке).

Против правноснажне пресуде донете у другом степену, тужилац је благовремено изјавио ревизију, због битних повреда поступка, погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања и погрешне примене материјалног права.

Врховни суд је испитао побијану пресуду на основу члана 408. Закона о парничном („Службени гласник РС“ број 72/11 ... 18/20 и 10/23 – други закон) и утврдио да ревизија није основана.

Тужени је одговорио на ревизију.

У поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју ревизијски суд пази по службеној дужности.

Према утврђеном чињеничном стању, дана 18.08.2020. године на сајту Министарства одбране Републике Србије објављена је изјава туженог АА, тада министра наведеног ресора која гласи: „На Косову и Метохији UNESCO препознаје српско и отоманско наслеђе, а шиптари нису успели да подигну ништа старије и вредније од споменика Билу Клинтону. Ко нема своју културу, мора да отима туђу. Зато се шиптари труде да уђу у UNESCO како би баштина Србије, Српске православне цркве и српског народа постала наслеђе Косова и косовара. И зато ћемо ми наставити да се боримо за чување сведочанства нашег трајања“. Ову изјаву туженог делимично су пренели медији „Ало.рс“, „Данас.рс“ и „Вечерње новости“. Из изјаве туженог објављене 02.10.2020. године такође на сајту Министарства одбране следи: „Изјава да ће Лука Драч бити косовска, Еди Рама је наставио свој рад на стварању „Велике Албаније“. Као и сваки пут до сада Европска Унија ће ћутати и неће предузимати ништа. Шиптари могу да се уједине и могу да отимају и туђе територије, а Срби не могу да буду уједињени чак ни у својој земљи, тако се понавља лаж да је „Велика Албанија“ природна Албанија, а Срби уједињени у једној држави су претња миру“. Из изјаве туженог од 04.10.2020. године објављеној на сајту Министарства одбране Републике Србије између осталог стоји „Не знам зашто га нападају у Албанији, али знам да га у Србији нико неће осудити ако већ једном каже да је против тога да се шиптари уједине у „Великој Албанији“ и да разбију још три или четири државе на Балкану, да би они створили своју“, док из изјаве туженог од 05.10.2020. године објављеној такође на сајту Министарства одбране Републике Србије следи: „Срби су народ који се поноси својим именом и тражи од других да га ословљавају другачије него што ословљава сам себе. Ако се Харадинај Стубла стиди што је „шиптарка“ не треба да се љути на мене. Тако зову себе, тако ћу их и ја звати, када из свог језика избаце реч „шиптар“, ја ћу их звати како год почну да зову себе. До тада поштоваћу њихове обичаје и језик и „шиптаре“ с поштовањем ословљавати како сами себе зову „шиптари“.

Из речника Матице Српске, српско-хрватског књижевног језика из 1976. године утврђено је да за реч „шиптари“ синоним „албанци“, а за реч „шиптарка“ синоним „албанка“, за реч „шиптарски“ синоним „албански“ који се односи на шиптаре, а из

портала „Спутњик Србија“ следи да је покојни Патријарх Иринеј изјавио: „Не бих прихватио разговор са Шиптарима док се Срби не врате“. Из исказа туженог саслушаног у својству странке утврђено је да све оно што је објављено на сајту Министарства одбране Републике Србије јесу његове изјаве, да је припаднике ове националне мањине на исти начин називао током 2001, 2002. и 2012. године, када је причао о грађанима наше државе шиптарске националности, да је те године живео са Шиптарима, заједно са њима јео њихов хлеб, да их изузетно поштује као вредне, поштене људе, те да никада израз шиптарски није употребио у пежоративном смислу. Познато му је да се они међусобно ословљавају на исти начин, да је у свом исказу објаснио порекло речи „шиптар“. Наиме, њих су Турци раније погрдно звали Арнаутима, да би се у време Краљевине Југославије назвали арбанасима, с тим да се на Дрезденском конгресу инститирало од стране Комунистичке партије Србије да се они ословљавају са „Шиптари“. Термин Албанац је почео да се користи непосредно пред распад Југославије искључиво из политичких разлога са циљем да се Косово представи као дијаспора Албаније. Тужени Шиптаре сматрам вредним, достојанственим народом и волео би да између нас и њих постоје бољи односи.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања и одредбе члана 21. Устава Републике Србије, члана 2. став 1. тачка 1, члана 11, члана 13, члана 41, члана 43. и члана 45. Закона о забрани дискриминације, као и члана 14. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода и Протокола 12. уз ову Конвенцију, нижестепени судови су одбили тужбене захтеве као неосноване. Приликом доношења одлуке судови су пошли од тога да је предмет спора у овој правној ствари утврђење да ли је тужени коришћењем речи „Шиптар“ и „шиптарски“ у својим изјавама од августа и октобра 2020. године у време док је обављао функцију министра одбране Републике Србије дискриминаторски понашао, односно да ли је извршио тежак облик дискриминације на основу етничке припадности, како то тужилац тврди. Из утврђеног чињеничног стања, као и цитираних законских одредби, нижестепени судови су закључили да код дискриминације као правног института постоје два елемента и то сама дискриминација која обухвата прављене разлике, односно неједнако поступање у односу на неко друго лице или групу лица који се може састојати од чињења или нечињења и основ дискриминације односно урођено или стечено лично својство које представља разлог зашто постоји неједнако поступање. Неповољно поступање према некој особи може се упоредити са поступањем према другој особи у сличној ситуацији, односно да је поступање извршиоца такво да се једно лице ставља у неповољнији положај у односу на друго лице које се налази у истој или сличној или упоредивој ситуацији. Дакле, суштина код дискриминације јесте прављене разлике у поступању којем су подвргнути одређени појединци или групе. По налажењу нижестепених судова у конкретном случају није остварен први елеменат за постојање дискриминације, а то је неједнако поступање, будући да тужилац није пружио доказе којима би учинио вероватним да постоје групе са којима се повољније поступало или би се повољније поступало, а да притом једина разлика између њих је национална припадност. Коришћење израза „шиптар“ само за себе не може бити предмет захтева који се тиче дискриминације и не доводи аутоматски до повреде начела једнаких права и обавеза. Неспорно је да говор, односно изрази који се употребљавају један од начина којим се може испољити дискриминација, с обзиром на то да речи носе са собом негативне конотације и када се употребе у комуникацији да би означили особу или групу представљају увреду. Термин „шиптар“ јесте коришћен на простору бивше Југославије, како би се означила национална група албанског порекла која је живела на

простору Југославије, те да се у данашње време због политичког и етничког питања Косова и Метохије овај термин сматра увредљивим називом, како то тврди рефератом тужбе, с тим да по налажењу нижестепених судова то није довољно за постојање саме дискриминације, већ за постојање дискриминације неопходно да се докаже да је ова национална група жртва кршења неког људског права, односно да неједнако третирана у односу на то право што у овом случају по ставу нижестепених судова није испуњено. Са друге стране, као што је наведено из речника Матице Српске српско-хрватског књижевног језика из 1976. године реч „шиптар“ представља синоним за реч „албанац“, „шиптарка“ је синоним „албанка“, а реч „шиптарски“ је синоним „албански“. Због тога по налажењу нижестепених судова тужилац није учинио вероватним да је тужени коришћењем израза „шиптари“ и „шиптарско“ у наведеним изјавама ставио албанску националну мањину у неједнак положај, односно да је извршио дискриминације. Сматрају да ни наводи из тужбе да је у предметним изјавама тужени извршио повреду забране говора мржње из члана 11. Закона о забрани дискриминације, затим тешку дискриминацију из члана 13. овог Закона, као и дискриминацију националних мањина из члана 24. Закона, с обзиром да према члану 11. говор мржње представља изражавање које садржи поруке мржње или нетрпељивости према некој расној, националној, етничкој и верској групи или њеним припадницима, што у овом случају није у питању, будући да говор мржње не треба сврставати идеолошки, политички различити став, клевету и увреду којом се не чини дискриминација или позив на насиље против неке од заштићених група, односно критички став према властима, политичким партијама и јавним личностима и слично, а који би водио подстицању на насиље и дискриминацију, што у овом случају није испуњено, с обзиром да тужени изјавама од августа до октобра 2020. године јавно изнео лични став о актуелној политичкој теми која се тиче Косова и Метохије, који уз означавање речи „шиптар“ и „шиптарски“ који би означио Албанце који живе на тој територији сами по себи не подразумевају дискриминацију албанске националне мањине, нити се коришћењем ових термина подстиче мржња према овој националној групи.

По оцени Врховног суда правилно су нижестепени судови применили материјално право одлучујући на изложен начин, применом Међународних правних аката, Устава Републике Србије, те Закона о забрани дискриминације.

Устав Републике Србије у члану 21. забрањује сваку дискриминацију, непосредну или посредну, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета. Устав Републике Србије јемчи слободу мишљења и изражавања, као и слободу да се говором, писањем, сликом или на други начин траже, примају и шире обавештења и идеје и прописује да се слобода изражавања може законом ограничити, ако је то, поред осталог, неопходно и ради заштите права и угледа других (члан 46).

Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода („Службени лист СЦГ“- Међународни уговори бр. 9/03, 5/05 и 7/05 – испр. „Службени гласник РС – Међународни уговори“, бр. 12/10 и 10/15), одредбом члана 14. забрањује дискриминацију и прописује да се уживање права и слобода прописаних у овој конвенцији обезбеђује без дискриминације по било ком основу, као што су пол, раса, боја коже, језик, вероисповест, политичко или друго мишљење, национално или

социјално порекло, веза са неком националном мањином, имовно стање, рођење или други статус.

Уставна забрана дискриминације ближе је разрађена у Закону о забрани дискриминације, тако што по члану 2. став 1. изрази "дискриминација" и "дискриминаторско поступање" означавају свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и на чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, роду, родном идентитету, сексуалној оријентацији, полним карактеристикама, нивоом прихода, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу, чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима (у даљем тексту: лична својства).

Из наведеног следи да су најбитније карактеристике дискриминације – прављење разлике између лица које тврди да је дискриминисано и других лица у истој или упоредивој ситуацији, које при том мора бити неоправдано и мора бити везано за неко лично својство дискриминисаног лица. Према члану 45. став 2. цитираног Закона тужилац мора да учини вероватним акт дискриминације, односно да му је због неког личног својства повређено људско или мањинско право зајемчено Уставом, што је неопходна претпоставка да би се могла утврдити повреда начела забране дискриминације.

С обзиром на околности конкретног случаја, релевантна је одредба члана 11. Закона о забрани дискриминације (говор мржње) којом је забрањено изражавање идеја, информација и мишљења којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог личног својства, у јавним гласилима и другим публикацијама, на скуповима и местима доступним јавности, исписивањем и приказивањем порука или симбола и на други начин, као и члан 12. став 1. којим је забрањено узнемиравање, понижавајуће поступање и полно и родно узнемиравање, које има за циљ или представља повреду достојанства лица или групе лица на основу њиховог личног својства, а нарочито ако се тиме ствара застрашујуће, непријатељско, деградирајуће, понижавајуће и увредљиво окружење. Поред тога у члану 24. забрањена је дискриминација националних мањина и њихових припадника на основу националне припадности, етничког порекла, верских уверења и језика. Начин остваривања и заштита права припадника националних мањина уређује се посебним законом.

Наиме, говор мржње је обраћање најширој публици, којим се подстиче дискриминација, мржња или насиље, против припадника одређене групе, чији психички интегритет се на тај начин посредно нарушава. Европски суд за људска права је у својој пракси дефинисао говор мржње као „сваки облик изражавања који шири, подстиче, промовише или оправдава мржњу која је заснована на нетолеранцији” (Erbakan v. Turkey, представка бр. 59405/00, пресуда од 6. јула 2006). Узнемиравање и понижавајуће поступање подразумева, пак, директно обраћање припадницима дате групе, тако да се ствара страх, или непријатељско, понижавајуће или увредљиво окружење.

У конкретном случају по правилном становишту нижестепених судова тога нема. Изјаве туженог сагледане у целини и контексту у којем је употребљена реч „Шиптари“, не позивају на насиље, мржњу, дискриминацију против албанске националне мањине, нити представљају говор мржње. Изражавање политичког, идеолошког и другог става и мишљења, које је гарантовано правом на слободу изражавања у члану 10. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, као и у члану 46. Устава Републике Србије, укључује и могућност да употребљени израз евентуално „увреди, шокира или узнемири“, па увредљивост одређене речи сама по себи, изван контекста, не може бити довољна за закључак о говору мржње који мора бити вишег интензитета, односно подразумева екстремну нетолерантност. Имајући у виду све наведено, супротно наводима ревизије, дате изјаве туженог не могу се квалификовати као говор мржње, јер и поред навода о увредљивом садржају употребљене речи, као назива за Албанце са територије Косова и Метохије, из контекста дате изјаве није препознатљив циљ да стигматизује, повреди или понизи групу на основу личног својства, односно да створи нетрпељивост и мржњу према групи или позив на насиље.

По правилном становишту нижестепених судова, дате изјаве туженог не представљају ни посебан облик дискриминације из члана 12. Закона о забрани дискриминације, јер нису директно усмерене према припадницима албанске националне мањине, пошто им се тужени није директно обраћао, тако да изнети политички став и мишљење није могло произвести страх, односно непријатељско, понижавајуће или увредљиво окружење, нити дискриминацију националне мањине из члана 24. јер припадници албанске националне мањине, датим изјавама нису стављени у неједнак и неповољнији положај, да би им због њиховог личног својства (националне припадности) било ускраћено и повређено неко право. Зато су као неосновани оцењени сви ревизијски наводи тужиоца којима се указује на погрешну примену материјалног права.

На основу члана 414. став 1. ЗПП, Врховни суд је одлучио као у ставу првом изреке.

Одлука о захтевима странака за накнаду трошкова поступка по ревизији, садржана у другом ставу изреке, донета је применом чланова 153. став 1, 154. и 165. став 1. ЗПП. Тужилац није успео у поступку по ревизији и зато нема право на накнаду трошкова тог поступка, а трошкови туженог за одговор на ревизију, по оцени Врховног суда, нису били неопходни за вођење ове парнице.

**Председник већа – судија
Мирјана Андријашевић, с.р.**

**За тачност отправка
Заменик управитеља писарнице
Миланка Ранковић**